

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: נטילת ידיים (כב)

יז' חשוון תש"פ 1298 (שנה כה')

ההפטרה: "ואשה אחת" (מלכים ב ד)

פרשת וירא

"וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום... וירץ לקראתם

מפתח האוהל" (יז,א-ב) עיקר עבודת השם היא להיות בשפלות, אך זאת רק אחר עשיית המצוות.

כי בזמן עשייתן צריך שיהיה לו קצת גבהות שכתוב: "ויגבה ליבו בדרכי ה'", כי אם יחשוב בליבו שכל מצוותיו אינן נחשבות, הוא מביא בזה כוח ליצר הרע לפתותו להתרשל בקיום המצוות ואף לא לעשותם. אבל אם יחשוב בליבו בשעת עשיית המצוה שהוא גורם בזה תענוג גדול ונחת רוח להקב"ה, ע"י זה יתחזק בקיומה ויקיימה בהתלהבות.

"וירא אליו ה'... פתח האוהל" – אף אברהם אבינו אע"פ שנגלה אליו הקב"ה אחר מצוות המילה ושאל בשלומו הוא התנהג בשפלות ולא התגאה [שהרי אוהל מסמל שפלות] אבל כשנזדמנו לפניו אורחים "וירץ לקראתם מפתח האוהל", יצא מפתח האוהל, היינו מבחינת שפלות ונכנסה גבהות בליבו והתחזק לקיים מצות הכנסת אורחים בזריזות באופן המהודר והמעולה ביותר. (הדרה של תורה)

"ויקח זא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ" (יז,ד)

אין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה,א): "הוי כל צמא לכו למים".
"ורחצו רגליכם" – אין רחיצה אלא תשובה שנאמר בישעיה (א,טו): "רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם" ולמה אמר רגליכם? לרמוז כשם שהרגליים מוליכות את האדם בעולם הזה כך התשובה מוליכה את האדם לעולם הבא.

"והשענו תחת העץ" – אין עץ אלא תורה שנאמר (משלי ג,יח): "עץ חיים היא למחזיקים בה", כשמכניס אדם תורה לקירבו ומנהיג אורחותיו ומעשיו על פיה היא תהיה לו לעזרה ולמשענת ותעניק לו חיים ושלוש. (הדרה של תורה)

"ויהי אזור הדברים האלה והאלוקים ניסה את אברהם..." (כב, א)

שואלת הגמ' (בסנהדרין פט): "אחר הדברים", אלו דברים? "אחר דבריו של השטן".
אברהם אבינו עשה משתה לאחר לידתו של יצחק בנו והזמין אנשים חשובים רבים, בא השטן לפני הקב"ה ואמר: "ריבונו של עולם, זקן זה חננת בפרי בטן בגיל 100 שנה ומכל הסעודה המפוארת שעשה לא היה לו תור או גוזל להקריב לפניך?"

אמר לו הקב"ה: "נאמן אברהם לפני שאפילו אני אומר לו זבח את בנך לפני, מיד זובחו", ומיד נאמר "והאלוקים ניסה את אברהם" – בניסיון העקידה. ללמדנו עד כמה צריכים אנו להודות לה' יתברך על כל הטובות שגומל עימנו בכל יום ויום, וגם על הדברים שנראים לכאורה "קטנים" ויום יומיים. ומתוך שנזכה להודות נסלק דינים וניסיונות קשים מעלינו ונזכה להשפיע על עצמינו שפע ישועות ורחמים. (לקח טוב)

נטילת ידיים מנוף בעבודת ה'

השקפת היהדות

המגיפה השחורה הייתה מגיפה שהיכתה באסיה ובאירופה לפני כ-650 שנה בכמה גלים במשך 5 שנים וקטלה כ-55 מליון בני אדם שהיוו כשליש מאוכלוסיית היבשת. היינריך גרץ שהיה

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * **שעון חורף** * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:14-8:18

יציאת שבת: 5:46

יציאת שבת: 5:12

כניסת שבת: 4:22

יהודי מתבולל ואחד ההיסטוריונים הבולטים לפני 100 שנה, בעקבות מאמרים היסטוריים שונים שיער שהסיבה למיעוט היחסי של פגיעת המגיפה השחורה באוכלוסייה היהודית הייתה בעקבות ההלכה היהודית של נטילת ידיים לפני ואחרי ארוחה, לאחר היציאה מהשירותים ולאחר נגיעה במתים או יציאה מבתי קברות, נגיעה בבעלי חיים...

ועולה השאלה האם נטילת ידיים שאנו נוטלים היא ענין של חיטוי וניקוי הידיים מחיידקים וממחלות בלבד? מצוות נטילת ידיים מקיפה את אורח חיינו כיהודים החל מהקימה מהשניה בבוקר ומלווה אותנו לאורך כל היום ביציאה מהשירותים, לפני התפילה, לפני סעודת פת ולפני ברכת מזון ועוד... הגמרא במסכת עירובין (כא) מספרת כי בשעה שתיקן שלמה המלך את מצוות נטילת ידיים יצאה בת קול משמים ואמרה "בני אדם חכם ליבך ישמח ליבי גם אני" – כלומר הקב"ה בכבודו ובעצמו הביע את שמחתו על מצווה זו. וכיוון שידנו עסקניות ומרכזיות בפעילות האדם בחורה הרוח רעה לשירות דווקא על הידיים, לכן קבעו חז"ל נטילות ידיים בכל מיני מצבים כדי שנקדש את הידיים שיהיו טהורות לעבודת ה' מבחינת "והתקדשתם והייתם קדושים" ולא רק לשם ניקיון בעלמא.

על כל נשימה ונשימה

מעשה שהיה

בעודו עומד על צוק אימתני על האורסט, 8,000 ק"מ מעל פני הים, הוא שאף אויר פסגות אל ריאותיו עד שכמעט התפקעו. הנוף המרהיב שבה את ליבו, היה זה שילוב ססגוני של פסגות מושלגות על סלעי בזלת אדירים, יערות ירוקים על עמק שחרחר אפרפר ושדות דשא מאופק לאופק. משה, בן 28, הינו קצין צבא משוחרר שחיפש לטייל ולגלות את שכיות החמדה של העולם וזאת מבלי לחקור מי ברא כל אלה. הוא תכנן ללמוד רפואה, במהלך מסעותיו גילה כי האויר הוא התרופה הכי יעילה, פשוטה וזמינה שיש לרפואה לתת לחולים אלא שהסביבה על אזורי התעשייה העשנים, כלי הרכב המעשנים והמשרדים החנוקים מהווים מאיץ לתחלואת בני אדם.

"תנשום טוב, יהיה טוב", נהג לומר לכל מי שרק רצה לשמוע. "צא מהעיר המפויחת והצפופה, צעד אל ההרים והים, עמוד מול נוף מדהים ושאף עמוק אויר טהור וזך לריאותיך עד שיגיעו לכל פינה פצועה בגוף עד להחלמתך השלימה". יום אחד כשהיה בלב ניו-יורק, שרר חום כבד, משה חש בצימאון, "בית הכנסת מתן תורה-ברוכים הבאים", הודיע שלט, "תפילת מנחה בשעה 18:15", משה מעולם לא שמע על מנחה אבל הכיור הגדול בפתח בית הכנסת סימן לו להיכנס. הוא לקח כוס חד פעמית והסיט את ידית הברז, הוא מילא את הכוס וקרבה אל פיו..... "הלו איש תברך, תברך, מה אתה היפיפוטם?" גיחך הגבאי, "לברך? על מה?" השתאה משה. "על המים, ברוך אתה... שהכל נהיה בדברו, לא שותים בלי לברך" חייך הגבאי. "נעים מאד, שמי משה" הציג את עצמו, "ושמי קלמן, אני הגבאי פה", ל"שיטתך מברכים על מים, למה?" תמה, "כי בלי מים נמות, אבותינו הקדושים לימדו אותנו להודות להקב"ה, בורא העולם ובורא המים ע"י ברכה, ורק אחרי 'התודה' נלגום..." הסביר הגבאי ופנה לעיסוקיו, "רגע, אם מברכים על המים, אז למה לא מברכים על האויר? הרי גם בלי אויר נמות, ולשיטתך אם צריך לברך על האויר, אז על כל שאיפה של אויר צריך להגיד ברכה, כך שמבוקר עד בוקר נברך ונברך, אז מתי יהיה לנו זמן לדברים אחרים?" תהה משה. "אתה איש פיקח ויש לך שאלות לעניין, לפי האמת היה צריך לברך גם על האויר ואף לשלם עבורו הון עתק, כדי לנשום ולחיות, ישנו גם פסוק בתהילים שמלמדנו על כך: 'כל הנשמה, תתהלל יה הללויה'". על כל נשימה צריך להודות ומזל גדול שהקב"ה ויתר על התשלום, הבנת?" סיכם את דבריו ואחר הוסיף: "בעוד 3 דקות תפילת מנחה, אתה מוזמן להישאר....", משה נשאר, הוא דפדף בסידור והתבלבל ולא התחבר, אחר יצא לרחוב וסימן למונית, זו עצרה והסיעה אותו לבית מלון מיושן בקצה ניו יורק בו החדרים בזיל הזול. הוא הגיע למלון ללחץ על הכפתור המעלית 11, המעלית קרטצה ועלתה

למעלה באיטיות. הוא פתח את דלת חדרו האפרורי, צנח למיטה ושקע בשינה עמוקה תוך שניות ספורות...

ב- 3:00 לפנות בוקר, תקף אותו שיעול כבד, הנשימה כבדה עליו, הוא פקח עיניים מבוהלות עלטה שררה ועשן דליל חדר לריאותיו, הוא ניסה ללחוץ על מתג מנורת הלילה אך לשווא. הוא יצא מבוהל למרפסת, עשרות כבאיות וניידות משטרה חנו למטה, המלון היה חשוך כולו ועמוד ענן שחור היתמר מקומה השלישית ומילא בעשן את הקומות שמעליו. האש בחלונות משתוללת ופורצת למעלה. הוא רעד בכל גופו, פתח את דלת הכניסה אך גלי עשן פרצו לתוך החדר וחנקו אותו, הוא חזר למרפסת משתעל וחנוק, רוטט כעץ בשלכת עוד מעט האש האכזרית תגיע גם אליו. זרנוקי המים בקושי מגיעים לקומה הרביעית, צועקים משהו ברמקול אבל המילים לא ברורות, הוא חיפש מוצא ישועה, אויר אויר... אין על מי לסמוך, הכבאים חסרי אונים, המסוק חג למעלה אך ללא תכלית. החום נורא, העשן חדר לריאותיו והאש פלשה לחדר פנימה והפכה את הדלת לשלולית פלסטיק ומתכת, איך עדיף למות? מחנק? משריפה או אולי לקפוץ למטה?...

משה פקח את עיניו ובהה, "איפה אני?" לחש, דוקטור ג'ייקוב? חיך לעברו "הי, מיסטר, קרה לך נס" אמר והידק את צינור החמצן למסיכה. "איך הגעתי לכאן דוקטור?" רעד קולו, "האש טיפסה במעלה קומות המלון ונכנסה גם לחדרך, בשניות אחרונות החלטת אם זכור לך, לקפוץ מהקומה ה-11... מזלך הגדול היה שבעודך באוויר הספיקו הכבאים וכוחות ההצלה לנפח כריות ענק שתקלוטנה את הקופצים. אתה מונשם זה היום השלישי עקב שאיפת עשן רב, מחר בעזרת השם תוכל להשתחרר". ואכן למחרת בצהרי חיים הודיעו לו: "שוחררת, אבל עליך לשלם על 3 ימי הנשמה רצופים". המזכירה הגישה לו חשבונית על סך 25,000 דולר, נשימתו נעתקה, הוא התיישב על כורסא צדדית וביקש כוס מים, לפני שלגם נזכר בגבאי שהורה לו: "הלו איש, תברך"... הוא עצם את עיניו ושיחזר את השיחה שאם מברכים על מים, צריך לברך גם על האויר... אז כמה אני חייב להקב"ה על 28 שנות שאיפות אויר לריאות? הרהר לעצמו.

לאחר שסידר את התשלום עלה למונית שעצרה מול בנין בית הכנסת, הגבאי ראה אותו "היי, אני זוכר אותך, איך אמרנו, צריך לשלם על כל הנשימה", "תגיד לי, מתי מתפללים פה? אתה חייב להסביר לי מה כתוב בסידור, חייתי עד היום עם קוצר נשימה ואפילו לא ידעתי על כך". (הם בדרך הנכונה- קובי לוי)

הלכות נטילת ידיים של שחרית[א]

פינת ההלכה

אופן הנטילה

א. כל אדם בקומו משנתו בבוקר צריך ליטול ידיו (ש"ע אורח סי' ד ס"א, גמ' זככות ס:); משום רוח רעה השורה על הידיים (ש"ע ס"ג) ולברך "על נטילת ידיים" בשם ומלכות (ש"ע ס"א).

הטעמים: כמה טעמים נאמרו בחז"ל לנטילה ידיים של שחרית:
* **טעם ראשון** – ע"פ ה"זהר הקדוש" (פר' וישע קפד): בשעה שאדם ישן בלילה מסתלקת ממנו נשמתו הוא טועם טעם מיתה ורוח רעה שורה על גופו, וכשחוזרת הנשמה לגוף בקומו משנתו, נשארת הרוח הרעה על ידיו וכדי להעבירה הוא צריך ליטול ידיו.

* **טעם שני** – ע"פ גמרא שבת (קח: – קט:). רוח רעה שורה על ידיו של אדם בלילה, מחמת הלילה ולא מחמת שינה ואינה מסתלקת עד שייטול ידיו בבוקר כראוי.

* **טעם שלישי** – ע"פ פסקי הרא"ש (זככות פ"ט סי' כג) היות וידיו של אדם עסקניות הן ואי אפשר שלא נגע במקומות המכוסים בשעה שישן ולכן צריך ליטול ידיו.

* **טעם רביעי** – ע"פ תשובת הרשב"א (חלק א סי' קלא) בבוקר נעשה האדם כבריה חדשה ולכן אנו מצווים להודות לה' יתברך על שבראנו לכבודו ולהתקדש כדי לעובדו.

* **טעם חמישי** – ע"פ הרב אבודרהם (הל' נטילת ידיים שחית) כשם שהכוהנים צריכים לרחוץ את ידיהם קודם עבודתם בבית המקדש, כך צריך אדם לקדש ידיו בקומו משנתו קודם שיעבוד את הבורא יתברך, כדי שיעבדנו בידיים נקיות.

והפוסקים החמירו בכל הטעמים הנ"ל (הלכה זכוכה סי' ד ס"א, ילקו"י סי' ד ס"א).

ב. לכתחילה ייטול ידיו מכלי ומכח גברא [היינו שישפוך על ידיו את המים מכלי] (ש"ע סי' ד ס"ז כתב: "טוב להקפיד בנטילת ידיים של שחרית בכל הדברים שמעבדים בנטילת ידיים לסעודה" ומוסיף הרמ"א: "מיהו אינו מעבד לא כלי ולא כח גברא" ומזכיר שלכתחילה צריך כלי כמוצא במשנ"ב ס"ק יז ופסקי תשובות סי' ד ס"ג, ב"ח תולדות ש"א ס"א, כה"ח סי' ד ס"ק כז, שו"ת אור לציון ח"ב פ"א ס"ה, הלכה ברורה סי' ד ס"ז, ילקו"י סי' ד ס"א).

ובדיעבד כשאין לו כלי נוטל ידיו תחת ברז מים פתוח, אך לא יברך "על נטילת ידיים" משום ספק ברכות להקל (כה"ח סי' ד ס"ק י, שו"ת יבי"א להש"ל עובדיה יוסף ח"ט אור"ח סי' קח ס"א, ילקו"י סי' ד ס"א, הלכה ברורה סס, ודלא כשו"ת אור לציון פ"א יבי"א השיג עליו בזה, ועיין פסקי תשובות שהביא מחלוקת בזה).

ואם אח"כ מוצא כלי טוב שיחזור וייטול עם כלי ללא ברכה (הלכה ברורה סס).

ג. לכתחילה צריך ליטול ידיו עד הפרק היינו עד מקום חיבור כף היד אל הזרוע (ב"ח תולדות ס"ג).

ואם אין לו מספיק מים ייטול ידיו עד סוף קשרי האצבעות (ע"פ שו"ע סי' קסא ס"ד לענין נטילת ידיים לסעודה ה"ה כאן ע"פ שו"ע סי' ד ס"ז ומשנ"ב ס"ק ה, פסקי תשובות סי' ד ס"ג).

וביום הכיפורים ותשעה באב ייטול לכתחילה עד סוף קשרי האצבעות (שו"ע סי' תריג ס"ב וכן בהרמ"א סס, שו"ע סי' תקנ"ד ס"י, ב"ח תולדות ש"א ס"ב, כה"ח סס) ויברך "על נטילת ידיים" (הלכה ברורה ס"ה, ילקו"י ס"ו).

ד. במהלך הנטילה יערה מים על ידיו שלוש פעמים לסירוגין כדי להעביר את הרוח הרעה השורה על הידיים (שו"ע סי' ד ס"ב). [אופן הביצוע ראה הלכה הבאה].

אבל אם שפך שלוש פעמים ברציפות, תחילה על יד ימין ואח"כ שפך שלוש פעמים ברציפות על יד שמאל או שפך הרבה מים בפעם אחת על כל יד, אין נטילה זו מועילה להסיר את הרוח הרעה מעל ידיו (הלכה ברורה סי' ד ס"ז, ב"ח תולדות ש"א ס"א ומשנ"ב סי' ד ס"ק י, כה"ח סי' ד ס"ק יב, עיין ילקו"י סי' ד ס"ד).

ה. וזה סדר הנטילה: ממלא נטלה [כלי] במים ושופך על יד ימין עד הפרק ואח"כ על יד שמאל עד הפרק, ושוב שופך על יד ימין עד הפרק ואח"כ על יד שמאל עד הפרק, ושוב שופך על יד ימין עד הפרק ואח"כ על יד שמאל עד הפרק, שזה סה"כ 3 פעמים לסירוגין.

ועל פי ה"זוהר הקדוש" והמקובלים בתחילת התהליך ימלא את הנטלה במים ביד ימין דווקא ומעביר ליד שמאל ונוטל 3 פעמים לסירוגין (ב"ח ס"א, כה"ח ס"ב, הלכה ברורה סי' ד ס"ז, ילקו"י סי' ד ס"ד).

וסדר זה של הנטילה הוא גם למי שהוא "שמאלי" (כה"ח סי' ד ס"ק לה, ילקו"י סי' ד ס"ה).

ו. אחר הנטילה יברך "על נטילת ידיים" ואח"כ ינגב, ובדיעבד אם לא ברך קודם הניגוב יברך אחר הניגוב. (ב"ח תולדות ס"ה, ילקו"י ס"ט, הלכה ברורה סי' ד ס"ח).

הטעם: כדי שהברכה תהיה "עובר לעשייתך", וכדין נטילת ידיים שלפני הסעודה, שיש להסמיק את הנטילה לברכה [אמנם יש חולקים וסוברים שהברכה תהיה אחר הניגוב דווקא שרק אז נסתלקה הרוח הרעה - החיד"א] ויש נוהגים שלא לברך בזמן הנטילה אלא רק כשנמצאים בבית הכנסת בתפילת שחרית בברכות השחר ויש להם על מה שיסמוכו, אך לכתחילה יש לנהוג לברך לפני הניגוב כנזכר (ילקו"י ס"ט, הלכה ברורה ס"ח).

החייבים בנטילה

ז. חובת נטילת ידיים של שחרית (שו"ע סי' ד ס"א) חלה בין על איש בין על אשה (משנ"ב ס"ק י, ב"ח תולדות ס"י, כה"ח ס"ק כ) ומחנכים אף את הקטנים [בין בנים בין בנות] לנטילה זו (משנ"ב סס, כה"ח ס"ק כב).

וראוי ליטול אף את ידיהם של פעוטות ואפילו של תינוקות בעריסה, מפני שאם יגעו במאכל כשלא נטלו יטמאוהו ועוד זה סגולה טובה לקטנים כדי שיגדלו בטהרה ויהיו גידולי קודש (ב"ח סס, הלכה ברורה סי' ד ס"א, ילקו"י סי' ד ס"ט-טז).

מעשה שהיה: פעם ניגשה אשה חילונית לרב ואמרה שקשה לה לקיים מצוות אך היא מוכנה לקבל על עצמה רק מצוה אחת ויחידה, אמר לה הרב: קבלי על עצמך ליטול את ידיך כל בוקר בקומך משנתך, ע"י מילוי נטלה במים ועירוי 3 פעמים לסירוגין על הידיים ולברך על "נטילת ידיים", "וזהו????!!" שאלה האשה מופתעת, "כן" השיב לה הרב נחרצות והיא הלכה שמחה וטובת לב לדרכה.

כשהלכה שאלו התלמידים את הרב מדוע לא ביקש מהאשה לשמור על אחת מהמצוות המרכזיות ביהדות כטהרת משפחה, שבת, כשרות וכדו' מדוע בחר בקבלה קלה כל כך פשוטה ולא מרכזית ביהדות? השיב להם הרב: "כל יומו של הרוחני של היהודי תלוי הרבה איך הוא התחיל את היום, כשהודי קם בבוקר רוח רעה שורה על ידיו, וכשהוא אינו נוטל את ידיו כוחות הטומאה שולטים עליהם ומונעים ממנו כל הצלחה בעניינים רוחניים וכל שכן שהוא לא יוכל לחזור בתשובה אפילו אם ירצה, ולכן כשנוטל ידיו בבוקר רוח של טהרה עליו ויש סיכוי גדול שעניינים רוחניים יתפשו בו ויוכל להגיע לתשובה במהרה ואז יזכה לשמור את כל מצוות התורה ולא רק את המצוות המרכזיות.....

שיעור לגברים באשדוד כל יום ראשון ב- 8:45 בערב בנושא שמירת הלשון עם הרב עידו אלשיך שליט"א
בבי"כ החיד"א רח' יצחק הנשיא 22 אזור ג' * ערבית ב- 8:30

גמ"ח שידוכים ללא תשלום לפנות לטל: 054-8455136

משרדי "האיחוד" טל: 08-8644452 * לא לעיין בתפילה * דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com